

(Блог Б92, 11.01.2008)

Словенско (словеначко) успоравање процеса завршавања преговора о чланству Хрватске у Европској Унији има последице не само за стање словенско-хрватских односа, него и за Србију, односно њену позицију у односу на Европску Унију. То је успоравање, на име, неочекивана шанса за Србију, која би ју могла (ако то жели) искористити за убрзавање свог путовања према чланству у Европској Унији. Иако је Европска Унија на почетку 2009. понешто маргинализирана у односу на почетак 2008., исто се односи и на друге значајне политичке играче на Балкану: Америку (која пролази кроз дубоку економску кризу и неизвјесну политичку будућност) и Русију (која је овом задњом - плинском - кризом, изгубила неке симпатије у српској и широј балканској јавности). Унаточ свему, дакле, Европа остаје и даље најбољом опцијом.

Но, досадашње искуство с процесом проширивања Европске Уније говори да је један од главних разлога њене смањене популарности у земљама-кандидатима управо у сусједским свађама између земаља које су тек ушле у Унију (па се осјећају моћнијима, и у позицији да „уцјењују“) и оних које тек чека улазак. Словенско (и талијанско) увјетовање Хрватској - најприје око тзв. Заштићеног еколошко-риболовног појаса, ЗЕРП-а, а сада и око спорних граничних питања - показује да се Словенија данас осјећа довољно моћном да покуша остварити своје националне (односно: националистичке) интересе у односу на Хрватску. Истовремено, она претпоставља да је ово „задњи воз“, тј. прилика која ће нестати оног тренутка кад и Хрватска буде равноправна чланица Уније. За Словенију, дошао је онај тренутак којег се најбоље може описати као: „сад или никад“.

Успије ли, међутим, Хрватска ући у Унију прије Босне и Херцеговине, Србије или Црне Горе, и она ће се понашати онако како се сада према њој понаша Словенија. Неувјерљиво звуче „олако изречена обећања“ хрватског премијера Санадера, да то неће бити тако. Не треба заборавити да је улазак у Европску Унију Санадеров ЈЕДИНИ вањскополитички циљ, те да је увијек било нејасно је ли његово (а још више - хадезеовско) напуштање националистичке (тј. туђманистичке) политике заправо било искрено, или само „финта“ да би се постигао тај циљ. То се односи и на кораке који су

Пише: Дејан Јовић
понедељак, 12 јануар 2009 23:53

постигнути у унутрашњој политици (коалирање са Србима) и на оне подузете у вањској (своједобно побољшање односа с Београдом и Сарајевом).

Но, постане ли чланицом Европске Уније прије своја два важна сусједа, Хрватска ће се осјећати моћнијом, па ће водити самосталнију политику него што је води сада (кад и даље „слуша“ Брисел и Ден Хааг, или барем мора одглумити да „слуша“). Супротно ономе што се понекад очекује, и у Хрватској ће по уласку у Унију доћи до обнове конзервативизма, а то у хрватском случају значи и - национализма. То показују искуства, примјерице, једне Пољске и Словеније, гдје су улазак у Унију локални традиционалисти дочекали с помијешаним осјећајем „страха од нестајања“ (у Унији) и ароганције у односу на оне који су изван Уније, па дакле „нису на истој разини с нама“. Страх и ароганција (широко присутни, укључујући и у бирачком тијелу) најчешће стварају - а не рјешавају - конфликте. Пољски традиционализам - усмјерен према Русији и Њемачкој - узлетио је управо након уласка у Унију. Словенски такођер: у односу према Хрватској, али и према одређеним мањинама (ромској, нпр.) унутар земље. У случају Хрватске, може се претпоставити да ће се нова „моћ“ најприје показати у комплицирању и кочењу приступања Србије и Босне и Херцеговине (а можда и Црне Горе) Европској Унији.

Уђе ли у Унију прије Србије, Хрватска ће - готово сигурно - увјетовати било какву ратификацију евентуалних споразума између Уније и Србије српским одустајањем од „протутужбе“ за Олују, а вјеројатно и неким унилатералним (и можда не само симболичким) признавањем ексклузивне (и колективне) кривице Србије и Срба за злодјела у деведесетим годинама. Вјеројатно ће се заоштрити и политика према хрватским Србима - коалиција с њиховом главном странком (СДСС) неће више имати ону важност коју има сада, барем не за ХДЗ. Отворе ли хрватски Срби (или Србија, или Европска Унија) питања као што су „повратак избјеглица“, или „пристраност правосуђа“, или „однос према ратним злочинима“ - на то ће одговор бити: „Опростите, па то је ријешено! Да није, не бисмо ушли у Еуропску Унију! Ево, Брисел каже да је ријешено, зар не?“. На такве ће саркастичне „одговоре“ бити тешко одговорити, посебно стога што Европска Унија заправо нема (нити ће имати) механизме којима би своје земље-чланице „присилила“ да се понашају боље према властитим мањинама или према сусједима.

У односу на Босну и Херцеговину, захтјеви би могли бити и већи: да се Хрватима у тој држави осигура „бољи статус“, штогод то значило. Многи босански Хрвати, наиме, данас истичу да су они једини од три народа у БиХ који нема своју политичку јединицу, иако су у стварности вишеструко заштићени двоструким држављанством, те ће уласком Хрватске у Унију бити изнимно повлаштени у односу на остале држављане - за разлику од којих ће бити „држављани Еуропске Уније“. С обзиром на већ и сада пречеста уплитања хрватских политичара (нарочито предсједника Месића) у унутрашње ствари у

Пише: Дејан Јовић
понедељак, 12 јануар 2009 23:53

Босни и Херцеговини, може се очекивати да ће становити притисак бити извршен и гледе унутрашње структуре те државе - иако у том смислу постоји огроман несклад између идеје о централизацији (коју заступа хрватски предсједник) и става већине Хрвата у Босни и Херцеговини (који не желе никакву централизацију, и којима се и садашњи ступањ унитаризма чини превеликим).

Све ће то додатно покварити односе између Загреба и Београда, те Загреба и Сарајева, управо онако како је отварање билатералних питања у контексту евро-преговора већ данас покварило хрватско-словенске односе. А то, наравно, није у интересу оних који желе мир и стабилност на (Западном) Балкану.

Брисел је то већ (вјеројатно) видио, па се у посљедње вријеме могу чути и критички тонови према политици „регате“, односно према појединачном уласку кандидата са Западног Балкана (или „Источног Јадрана“) у Еуропску Унију, овисно о „брзини прилагођавања и ступњу њихове припремљености“. Није ли, ипак, боље сачекати да све земље постигну приближно сличан „ступањ припремљености“, а прије свега - да разријеше међусобно своје главне билатералне и мултилатералне (регионалне) проблеме - па их тек онда примити у једном новом великом „биг бангу“, управо онако како је то 2004. учињено са десет (!) нових чланица? Индивидуално примање у Унију - колико год оно било разумљиво с обзиром на различита очекивања становништва и политичара у земљама које су више „европеизирани“ од других - ипак нужно привилегира земље које ће у Унију ући прије других, а тиме и дискриминира оне које заостају (не само политички, него и у правно-статусном смислу). И не само то: чланство у Унији омогућује онима који су ушли (као што је показао случај Словеније) да воде агресивну политику према својим југоисточним сусједима. На неки начин, индивидуално примање у Унију, чини се, постиже управо супротне учинке од оних које су еврократи замислили - потиче нове сукобе, смањује повјерење и сурадњу на билатералној и регионалној разини, те оставља отвореним бројна питања која су, заправо, заједничка свима у регији (нпр. питање организираног криминала, статусна питања настала распадом Југославије, питање слободе кретања, равноправности држављана који нису истог етничког идентитета итд.).

Са становишта Европске Уније, та је политика комплициранија и скупља од политике „колективног пријема“. Колективни би пријем вјеројатно био и реалистичнији, с обзиром да Унија тренутно нема јасан до(или: од)говор на питање - жели ли даље проширење. Напуштањем индивидуалног и прихватањем колективног приступа, ствари би се одгодиле на неко вријеме - можда баш док се у Унији не постигне неки нови консензус о питању њене будућности. Но, важније од тога, колективни би приступ Унији омогућио додатне механизме утјецања на све земље-кандидате. Истодобно, избјегло би се понављање ситуације у којој је Унија нека врста „таоца“ својих новопримљених чланица,

Пише: Дејан Јовић
понедељак, 12 јануар 2009 23:53

које је желе искористити за властите националне интересе, противне интересима њихових сусједа-кандидата. Да би се то илустрирало, можда је довољно само поставити питање: би ли се Словенија и Хрватска лакше или теже договориле о граници и о осталим спорним питањима да су обје у истом статусу, тј. да се са примањем Словеније сачекало све док и друге земље у регији не буду спремне на чланство? Увјерен сам да би договор било далеко лакше постићи него што је то случај сада.

Поводом словенско-хрватског заштравања, било би корисно да креатори српски вањске политике размотре обје опције које су пред њима - а оне су готово дијаметрално супротне. Не нађу ли Љубљана и Загреб неки компромис, Хрватска ће бити блокирана на путу у ЕУ, а у том случају то је и шанса за Београд (и то шанса створена без његове „кривице“, односно „заслуге“), да покуша стићи Хрватску, те ући у неку врсту „пакета“ с њом. Билатералне проблеме између Загреба и Београда бит ће далеко лакше ријешити прије него што Хрватска евентуално уђе у Унију, него након тога. Договоре ли се Загреб и Љубљана (и догоди ли се још штошта друго: нпр. сугласе ли се Ирци с проширењем Уније, и ако се не појави нека друга земља која би одбила ратифицирати хрватско придруживање Унији), Хрватска ће ући у Унију прије Србије, а потом ће - врло вјеројатно - према њој заштрити политику. Као и 1990., кренут ће стазом коју је утабала Љубљана.